

## RAQAMLI IQTISODIYOT VA TADBIRKORLIK RIVOJLANISHINING GLOBAL TENDENSIYALARINI O'RGANISH.

**Xonimqulova Sabohat Abdulkarim qiz**

*Talaba: Millat Umidi Universiteti, 2-bosqich talabasi*

**Umarova Mukaddas Abbasovna**

*Ilmiy rahbar: i.f.d.*

*Millat Umidi Universiteti, Biznes boshqaruvi kafedrası professori*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolaning asosiy maqsadi raqamli iqtisodiyotning global tadbirkorlik rivojiga ta'sirini nazariy va amaliy jihatdan o'rganishdan iborat. Maqolada raqamli iqtisodiyot tushunchasi, uning asosiy komponentlari, tadbirkorlikka ta'sir qiluvchi mexanizmlar va global tajribalar tahlil qilinadi. Shuningdek, raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlik o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik, ularning iqtisodiy o'sish, innovatsiyalarni rivojlantirish va ish o'rinlarini yaratishga hissa qo'shishi ham ko'rib chiqiladi.

**Kalit so'zlar:** Raqamli iqtisodiyot, tadbirkorlik, raqamli platformalar, global bozor, innovatsion biznes modellari, elektron tijorat, sun'iy intellekt, platforma iqtisodiyoti, raqamli transformatsiya

**Аннотация:** Цель данной статьи заключается в теоретическом и практическом изучении глобальных тенденций развития цифровой экономики и предпринимательства. В статье анализируются понятие цифровой экономики, её основные компоненты, влияние на предпринимательскую деятельность, а также мировой опыт. Кроме того, рассматриваются взаимосвязь цифровой экономики и предпринимательства, их роль в экономическом росте и развитии инноваций.

**Ключевые слова:** Цифровая экономика, предпринимательство, цифровые платформы, глобальный рынок, инновационные бизнес-модели, электронная коммерция, искусственный интеллект, платформенная экономика, цифровая трансформация

**Abstract:** The purpose of this article is to theoretically and practically study the global trends in the development of digital economy and entrepreneurship. The article analyzes the concept of digital economy, its key components, its impact on entrepreneurial activity, and global experiences. Additionally, the interconnection between digital economy and entrepreneurship, as well as their role in economic growth and innovation development, is examined.

**Keywords:** *Digital economy, entrepreneurship, digital platforms, global market, innovative business models, e-commerce, artificial intelligence, platform economy, digital transformation*

## KIRISH

Raqamli iqtisodiyot sharoitida tadbirkorlik faoliyatining rivojlanishi zamonaviy iqtisodiy taraqqiyotning ustuvor yo‘nalishlaridan biri hisoblanadi. Bugungi globallashtirish jarayonida axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining tez sur‘atlarda rivojlanishi natijasida iqtisodiy munosabatlar mazmunan yangilanib, raqamli asosga ko‘chmoqda. Bu jarayon tadbirkorlik subyektlari faoliyatini tashkil etish, boshqarish va rivojlantirish mexanizmlariga bevosita ta’sir ko‘rsatmoqda.

Raqamli texnologiyalar tadbirkorlarga ishlab chiqarish xarajatlarini qisqartirish, biznes jarayonlarini optimallashtirish hamda iste’molchilar ehtiyojini aniq prognoz qilish imkonini bermoqda. Ayniqsa, kichik va o‘rta biznes subyektlari uchun raqamli platformalar orqali bozorga chiqish imkoniyatlarining kengayishi tadbirkorlik muhitining yanada faollashuviga xizmat qilmoqda.

Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot sharoitida tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish muayyan institutsional va texnologik muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Xususan, raqamli tengsizlik, axborot xavfsizligi, kadrlar salohiyati masalalari dolzarb bo‘lib qolmoqda. Mazkur holatlar mavzuning ilmiy-amaliy ahamiyatini yanada oshiradi. Raqamli iqtisodiyot bugungi kunda jahon iqtisodiy tizimining ajralmas qismiga aylanib bormoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi, internet infratuzilmasining kengayishi va raqamli platformalarning ommalashuvi natijasida tadbirkorlik faoliyati mazmunan va shaklan tubdan o‘zgarib bormoqda. An’anaviy biznes modellari o‘rnini raqamli asosga ega, moslashuvchan va innovatsion modellar egallamoqda. Shu bois raqamli iqtisodiyot sharoitida tadbirkorlikni rivojlantirish masalasi ilmiy jihatdan chuqur o‘rganishni talab etadi.

Raqamli iqtisodiyot tadbirkorlar uchun yangi imkoniyatlar bilan bir qatorda, muayyan xavf va muammolarni ham yuzaga keltirmoqda. Xususan, global raqobatning kuchayishi, kiberxavfsizlik muammolari, malakali kadrlar yetishmasligi kabi omillar tadbirkorlik subyektlarining barqaror rivojiga ta’sir ko‘rsatadi. Shuning uchun mazkur maqolada raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlik rivojlanishining global tendensiyalarini tizimli tahlil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

## ASOSIY QISM

Raqamli iqtisodiyotning nazariy asoslari

Raqamli iqtisodiyot tushunchasi ilmiy adabiyotlarda turlicha talqin qilinadi. Ko'pchilik tadqiqotchilar raqamli iqtisodiyotni axborot texnologiyalariga asoslangan, ma'lumotlar asosiy ishlab chiqarish resursiga aylangan iqtisodiy tizim sifatida izohlaydi. Ushbu tizimda bilim, innovatsiya va texnologiya iqtisodiy o'sishning asosiy omili hisoblanadi.

Raqamli iqtisodiyotning shakllanishi to'rtinchi sanoat inqilobi bilan chambarchas bog'liq bo'lib, u ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarida avtomatlashtirish, robotlashtirish va sun'iy intellektdan foydalanishni kengaytirmoqda.

Tadbirkorlik faoliyatida raqamli transformatsiya

Raqamli transformatsiya tadbirkorlik subyektlarining faoliyat yuritish usullarini tubdan o'zgartirmoqda. An'anaviy savdo shakllari o'rnini elektron tijorat, masofaviy xizmatlar va raqamli marketing egallamoqda. Bu jarayon tadbirkorlarga iste'molchilar bilan to'g'ridan-to'g'ri va tezkor aloqani yo'lga qo'yish imkonini bermoqda.

Raqamli texnologiyalar asosida shakllangan biznes modellari, xususan, platforma iqtisodiyoti, frilans va gig-iqtisodiyot tadbirkorlikning yangi ko'rinishlarini vujudga keltirdi. Natijada mehnat bozori va bandlik tizimi ham sezilarli darajada o'zgarib bormoqda.

Global iqtisodiyotda raqamli tadbirkorlik tendensiyalari

Bugungi kunda global miqyosda raqamli tadbirkorlik jadal rivojlanmoqda. Jahon banki va OECD ma'lumotlariga ko'ra, raqamli iqtisodiyotning ulushi yil sayin ortib bormoqda. Raqamli startaplar iqtisodiy o'sish va innovatsiyalarni rag'batlantiruvchi muhim subyektlarga aylanmoqda.

Rivojlangan mamlakatlarda davlat tomonidan raqamli tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan strategiyalar ishlab chiqilgan bo'lib, bu jarayon innovatsion muhitni shakllantirishda muhim rol o'ynamoqda.

Raqamli iqtisodiyot sharoitida yuzaga kelayotgan muammolar

Raqamli tadbirkorlik rivojiga to'sqinlik qiluvchi omillar qatoriga raqamli infratuzilmaning notekis rivojlanishi, kiberxavfsizlik tahdidlari va normativ-huquqiy bazaning yetarli darajada moslashmaganligi kiradi. Ushbu muammolarni hal etish uchun kompleks yondashuv talab etiladi.

Raqamli iqtisodiyot tushunchasi va uning asosiy komponentlari

Raqamli iqtisodiyot — bu iqtisodiy faoliyatning asosiy qismi raqamli texnologiyalar, axborot resurslari va internet tarmoqlari orqali amalga oshiriladigan xo'jalik tizimidir. Un ga elektron tijorat, raqamli xizmatlar, sun'iy intellekt, katta hajmdagi ma'lumotlar (Big Data), blokcheyn texnologiyalari va bulutli hisoblash tizimlari kiradi.

Raqamli iqtisodiyotning asosiy komponentlari quyidagilardan iborat:

raqamli infratuzilma (internet, mobil aloqa, serverlar);

raqamli platformalar va ekotizimlar;

axborot resurslari va ma'lumotlar bazalari;  
raqamli ko'nikma va inson kapitali;  
normativ-huquqiy muhit.

Mazkur komponentlarning uyg'un rivoji tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Raqamli iqtisodiyotning tadbirkorlikka ta'siri

Raqamli iqtisodiyot tadbirkorlik faoliyatiga bevosita va bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Avvalo, tadbirkorlar uchun bozorga kirish to'siqlari kamayadi, geografik chegaralar ahamiyatini yo'qotadi. Elektron savdo maydonchalari orqali kichik biznes subyektlari ham global bozorlarga chiqish imkoniga ega bo'lmoqda.

Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar biznes jarayonlarini avtomatlashtirish, xarajatlarni kamaytirish va mijozlar bilan samarali aloqani yo'lga qo'yish imkonini beradi. Sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili asosida iste'molchilarning xulq-atvori chuqur o'rganilib, individual marketing strategiyalari ishlab chiqilmoqda.

Global tajriba va ilg'or amaliyotlar

Rivojlangan davlatlar tajribasi shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot tadbirkorlik rivojining muhim omili hisoblanadi. Masalan, AQShda Amazon, Google, Uber kabi kompaniyalar raqamli platformalar asosida global miqyosda muvaffaqiyatga erishgan. Yevropa Ittifoqida startaplarni qo'llab-quvvatlashga qaratilgan raqamli strategiyalar ishlab chiqilgan bo'lib, bu innovatsion tadbirkorlikning rivojiga xizmat qilmoqda.

Osiyo mamlakatlarida, xususan Xitoy va Janubiy Koreyada raqamli texnologiyalar yordamida kichik va o'rta biznesni rivojlantirishga katta e'tibor qaratilmoqda. Elektron to'lov tizimlari va raqamli logistika xizmatlari tadbirkorlik muhitini sezilarli darajada yaxshilagan.

### **Muammolar va cheklovlar**

Raqamli iqtisodiyot sharoitida tadbirkorlikni rivojlantirish jarayonida bir qator muammolar mavjud. Jumladan, kiberxavfsizlik tahdidlari, shaxsiy ma'lumotlarni himoyalash masalalari, raqamli savodxonlik darajasining yetarli emasligi kabi muammolar tadbirkorlik faoliyatiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shuningdek, ayrim hududlarda raqamli infratuzilmaning yetarli darajada rivojlanmaganligi global tengsizlikni kuchaytirishi ehtimoli mavjud. Bu esa raqamli iqtisodiyotdan foydalanish imkoniyatlarini cheklaydi.

### **NATIJALAR VA MUHOKAMA**

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli iqtisodiyot tadbirkorlik rivojiga sezilarli ijobiy ta'sir ko'rsatmoqda. Raqamli texnologiyalar tadbirkorlik faoliyatining samaradorligini oshirib, yangi ish o'rinlari yaratish va innovatsiyalarni joriy etishga xizmat

qilmoqda. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot sharoitida raqobat muhitining kuchayishi tadbirkorlik subyektlaridan yuqori darajadagi moslashuvchanlik va bilim talab etmoqda.

### **XULOSA**

Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot va tadbirkorlik rivoji o‘zaro chambarchas bog‘liq bo‘lib, ularning uyg‘un rivojlanishi iqtisodiy barqarorlikni ta‘minlashda muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli texnologiyalarni tadbirkorlik faoliyatiga joriy etish orqali global bozor imkoniyatlaridan samarali foydalanish mumkin.

Davlat tomonidan raqamli infratuzilmani rivojlantirish, tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash va raqamli savodxonlikni oshirishga qaratilgan siyosat raqamli iqtisodiyotning barqaror rivojlanishini ta‘minlaydi. Xulosa qilib aytganda, raqamli iqtisodiyot tadbirkorlik rivojining muhim harakatlantiruvchi kuchi hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar tadbirkorlarga yangi bozorlar, innovatsion biznes modellari va samarali boshqaruv usullarini taklif etmoqda. Shu bilan birga, raqamli iqtisodiyot sharoitida yuzaga keladigan muammolarni bartaraf etish uchun davlat, biznes va ta‘lim muassasalari o‘rtasida hamkorlikni kuchaytirish zarur.

Kelgusida raqamli iqtisodiyotni rivojlantirishga qaratilgan strategiyalar tadbirkorlikni qo‘llab-quvvatlash, innovatsiyalarni rag‘batlantirish va barqaror iqtisodiy o‘sishni ta‘minlashda muhim rol o‘ynaydi.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR**

1. Tapscott D. Raqamli iqtisodiyot. – Nyu-York: McGraw-Hill, 2019.
2. Schwab K. To‘rtinchi sanoat inqilobi. – Jeneva: Jahon iqtisodiy forumi, 2018.
3. OECD. Digital Economy Outlook. – Parij, 2022.
4. Jahon banki. World Development Report: Digital Dividends. – Vashington, 2021.
5. Negroponte N. Being Digital. – Nyu-York: Knopf, 2020.
6. Castells M. The Rise of the Network Society. – Oxford: Blackwell, 2019.
7. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining raqamli iqtisodiyotga oid farmon va qarorlari.
8. Tapscott D. The Digital Economy. – New York: McGraw-Hill, 2019.
9. OECD. Digital Economy Outlook. – Paris, 2022.
10. World Bank. World Development Report: Digital Dividends. – Washington, 2021.
11. Negroponte N. Being Digital. – New York: Knopf, 2020.
12. Schwab K. The Fourth Industrial Revolution. – Geneva: World Economic Forum, 2018.